

Δευτέρα 19 Δεκεμβρίου 2011
www.geostrategy.gr

Πληθαίνουν οι εν δυνάμει απειλές για τη ναυτιλία στη Μέση Ανατολή

Βασίλης Γιαννακόπουλος
geostrategical@yahoo.gr

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής υπάρχουν τρεις θαλάσσιες περιοχές μείζονος στρατηγικής σημασίας (διώρυγα του Σουέζ, στενά του Hormuz και στενά Bab al-Mandab), τόσο για την ενεργειακή ασφάλεια όσο και για τις θαλάσσιες μεταφορές προς την ανατολική Ασία, την Ευρώπη και την αμερικανική ήπειρο. Η στρατηγική αξία των συγκεκριμένων θαλάσσιων περασμάτων οφείλεται στις τεράστιες ποσότητες υδρογονανθράκων και εμπορευμάτων που διέρχονται από αυτά ημερησίως. Η αυξημένη τρωτότητα των περιοχών αυτών, σε συνδυασμό με το υφιστάμενο έλλειμμα ασφάλειας σε περιφερειακό επίπεδο και τις συνεχώς αναδυόμενες απειλές, δημιουργούν σοβαρές ανησυχίες στη διεθνή και εγχώρια ναυτιλία.

Η διώρυγα του Σουέζ

Η μέση ημερήσια μεταφορά πετρελαίου από τη διώρυγα του Σουέζ (μήκους 193 χιλιομέτρων και εύρους περίπου 220 μέτρων) και τον ενεργειακό αγωγό SUMED (Suez-Mediterranean Pipeline) ανέρχεται σε περίπου 3,2 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ανά ημέρα (Mb/d), εκ των οποίων, το 80% αφορά τις εξαγωγές πετρελαίου από την αραβική χερσόνησο προς τις ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας.

Στις αρχές του 2011, οι αναταραχές και οι απεργίες των Αιγύπτιων εργατών στη διώρυγα του Σουέζ και στον ενεργειακό αγωγό SUMED δημιούργησαν ανησυχίες για την ασφαλή ροή των υδρογονανθράκων από την Ερυθρά Θάλασσα προς τη Μεσόγειο. Παρόλα αυτά, λόγω κυρίως της λήψης μέτρων από την αιγυπτιακή κυβέρνηση διατηρήθηκε η εύρυθμη λειτουργία της διώρυγας και αποφεύχθηκε υπερβολική αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Μελλοντικά όμως, λόγω μιας γενικευμένης απεργίας ή λόγω αναταραχών στην Αίγυπτο είναι πιθανόν να σταματήσει για μικρό χρονικό διάστημα η λειτουργία τόσο της διώρυγας όσο και του ενεργειακού αγωγού SUMED.

Επιπρόσθετα, η χερσόνησος του Σινά εμφανίζει έλλειμμα ασφάλειας, καθώς έχει μετατραπεί σε μια άναρχη και επικίνδυνη περιοχή, όπου έχουν συγκεντρωθεί μέλη της Al-Qaeda τα οποία συνεργάζονται με τις τοπικές φυλές των Βεδουίνων. Στην εν λόγω περιοχή, πραγματοποιείται λαθρεμπόριο ναρκωτικών, όπλων, ανθρώπων και ανθρώπινων οργάνων των Αφρικανών μεταναστών.[1] Στη διάρκεια του 2011, πραγματοποιήθηκαν οκτώ εκρήξεις σε αγωγούς φυσικού αερίου, επιθέσεις σε αιγυπτιακά αστυνομικά τμήματα και μία τρομοκρατική επίθεση στο Ισραήλ (Eilat 18 Αυγούστου). Το Ισραήλ ανέστειλε τις πτήσεις πολιτικών αεροσκαφών πλησίον των συνόρων του με τη χερσόνησο του Σινά και περιόρισε σημαντικά την οδική κυκλοφορία, επειδή οι εν λόγω τρομοκρατικές ομάδες διαθέτουν όπλα που μπορούν να πλήξουν εναέριους και επίγειους στόχους.[2] Το 2009, οι αιγυπτιακές αρχές

συνέλαβαν 26 μέλη της Al-Qaeda (25 Αιγύπτιους και έναν Παλαιστίνιο), τα οποία σχεδίαζαν επιθέσεις από τη χερσόνησο του Σινά κατά εμπορικών πλοίων στην Ερυθρά Θάλασσα.[3]

Η Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (1888) εγγυάται την ελεύθερη και ασφαλή διέλευση της διώρυγας του Σουέζ, τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε πολεμική περίοδο. Παρόλα αυτά, η διώρυγα σταμάτησε να λειτουργεί κατά τη διάρκεια της «Κρίσης του Σουέζ» (Οκτώβριος 1956 έως Απρίλιο 1957) και κατά τη διάρκεια του «Πολέμου των Έξι Ημερών» (Ιούνιος 1967 έως το 1975). Σήμερα, αν σταματήσει η λειτουργία της διώρυγας, οι συνέπειες για την παγκόσμια οικονομία θα είναι τεράστιες, καθώς θα προκληθεί άμεση και σημαντική αύξηση της τιμής των υδρογονανθράκων και ιδιαίτερα του πετρελαίου. Επίσης, δυσμενείς θα είναι οι επιπτώσεις για τη διεθνή ναυτιλία και την οικονομία της Αιγύπτου, η οποία εισπράττει περίπου 5 δισ. δολάρια ετησίως από τα τέλη διέλευσης των εμπορικών πλοίων.

Τα στενά του Hormuz

Στο νότιο άκρο του Περσικού Κόλπου, τα στενά του Hormuz (εύρους 33 χιλιομέτρων) θεωρούνται ως ένα από τα πλέον στρατηγικά σημεία σε παγκόσμιο επίπεδο, καθότι είναι το μοναδικό θαλάσσιο πέρασμα που συνδέει τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες του Περσικού Κόλπου (παράγουν το 28% της παγκόσμιας παραγωγής) με τον υπόλοιπο κόσμο. Από τα στενά του Hormuz διέρχονται συνολικά 15,5 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ανά ημέρα και τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου, που αντιστοιχούν στο 30% των παγκόσμιων θαλάσσιων μεταφορών πετρελαίου και στο 20% των θαλάσσιων μεταφορών φυσικού αερίου.

Η Τεχεράνη έχει απειλήσει ότι θα κλείσει τα στενά, αν σημειωθεί κάποιου είδους επιθετική ενέργεια κατά των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων ή αν τα εμπορικά της πλοία υποστούν νηοψίες από πολυεθνικές ναυτικές δυνάμεις. Οι ιρανικές ένοπλες δυνάμεις διαθέτουν την επιχειρησιακή δυνατότητα ναρκοθέτησης των στενών. Επίσης, έχουν δημιουργήσει ένα σημαντικό στόλο μικρών επιθετικών ταχύπλων, ένα μικρό στόλο μίνι υποβρυχίων και έχουν αναπτύξει ένα παράκτιο σύστημα πολυάριθμων κατευθυνόμενων anti-ship βλημάτων, που συνολικά τους δίνει την επιχειρησιακή δυνατότητα να πλήξουν τουλάχιστον εμπορικά πλοία που πλέουν εντός του Περσικού Κόλπου, αλλά και να καταστρέψουν ευαίσθητες πετρελαϊκές εγκαταστάσεις που λειτουργούν στην ακτογραμμή των υπόλοιπων χωρών της αραβικής χερσονήσου. Το γεγονός αυτό συνιστά έναν από τους βασικούς λόγους, που η Ουάσινγκτον δεν έχει αποφασίσει να επιτεθεί κατά των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων. Μάλιστα, ως ένα βαθμό «πιέζει» το Ισραήλ ώστε να μη διεξάγει μονομερή αεροπορικό βομβαρδισμό, καθότι η αντίδραση της Τεχεράνης (ναρκοθέτηση των στενών του Hormuz, βύθιση εμπορικών πλοίων και καταστροφή πετρελαϊκών εγκαταστάσεων στην περιοχή του Κόλπου) θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρή επιδείνωση της περιφερειακής ενεργειακής ασφάλειας, έλλειψη υδρογονανθράκων στην παγκόσμια ενεργειακή αγορά και συνεπώς να απειλήσει άμεσα την παγκόσμια οικονομία.

Και οι δύο πλευρές (Ουάσινγκτον και Τεχεράνη) γνωρίζουν ότι τα στενά του Hormuz συνιστούν ένα θαλάσσιο πέρασμα αυξημένης τρωτότητας και μείζονος στρατηγικής σημασίας, τόσο για την παγκόσμια οικονομία όσο και για την εθνική ασφάλεια του Ιράν. Για το λόγο αυτό, στο πρόσφατο παρελθόν οι ΗΠΑ επιδίωξαν να εγκαταστήσουν μια απευθείας επικοινωνία μεταξύ τους, προκειμένου να αποφευχθεί κάποια εμπλοκή εξαιτίας ενός τυχαίου γεγονότος. Επιπρόσθετα, η ασφαλής θαλάσσια μεταφορά από τα στενά του Hormuz συνιστά μια από τις μείζονες αποστολές του αμερικανικού 5^{ου} στόλου, που εδρεύει στη ναυτική βάση Juffair (Μάναμα) του Μπαχρέιν. Σε περίπτωση ναρκοθέτησης ή άλλης στρατιωτικής ενέργειας με στόχο το μπλοκάρισμα των στενών, εκτιμάται ότι σε χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο των δύο εβδομάδων, οι αμερικανικές δυνάμεις θα έχουν αποκαταστήσει την ασφαλή διέλευση των εμπορικών πλοίων. Επομένως, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι ένοπλες δυνάμεις του Ιράν διαθέτουν την επιχειρησιακή δυνατότητα να κλείσουν τα στενά, αλλά για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Στις 12 Δεκεμβρίου, ο Ιρανός νομοθέτης Parviz Soruri δήλωσε ότι «σύντομα οι ιρανικές ένοπλες δυνάμεις θα διεξάγουν μια άσκηση, η οποία θα έχει ως στόχο το μπλοκάρισμα των στενών του Hormuz» (οι ιρανικές ένοπλες δυνάμεις αρνήθηκαν να σχολιάσουν τη δήλωση), ενώ πριν ένα μήνα ο Ιρανός υπουργός Ενέργειας είχε δηλώσει ότι «η Τεχεράνη θα μπορούσε

να χρησιμοποιήσει το πετρέλαιο ως πολιτικό εργαλείο, σε περίπτωση μελλοντικής διένεξης για το πυρηνικό του πρόγραμμα».[4] Προφανώς, οι δηλώσεις αυτές αποσκοπούν στο να καταδείξουν ότι η Τεχεράνη είναι αποφασισμένη να προβεί σε ενέργειες, που θα επιφέρουν καταστρεπτικές συνέπειες στην παγκόσμια οικονομία και ως εκ τούτου η διεθνής κοινότητα δεν θα έπρεπε να συναινέσει με τις αμερικανο-ισραηλινές προθέσεις (επιβολή επιπρόσθετων κυρώσεων και επιθετικές επιχειρήσεις για την καταστροφή των ιρανικών πυρηνικών εγκαταστάσεων). Πάντως, για την μερική αντιμετώπιση μιας πιθανής αμερικανο-ιρανικής διένεξης, που θα είχε ως συνέπεια να κλείσουν τα στενά του Hormuz, έχει κατασκευασθεί από την China Petroleum Engineering & Construction Company ο 360 χιλιομέτρων αγωγός πετρελαίου Habshan-Fujairah με μέγιστη παροχή 1,8 Mb/d, που παρακάμπτει τα στενά και μεταφέρει πετρέλαιο στον Κόλπο του Ομάν.[5] Επίσης, μια επιπλέον εναλλακτική λύση συνιστά η μεταφορά περιορισμένων ποσοτήτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, μέσω του σαουδαραβικού ενεργειακού αγωγού East-West, από τον Περσικό Κόλπο στην Ερυθρά Θάλασσα.

Τα στενά Bab al-Mandab

Τα στενά του Bab al-Mandab (εύρους 29 χιλιομέτρων) βρίσκονται στο νότιο άκρο της Ερυθράς Θάλασσας, μεταξύ Υεμένης και Τζιμπουτί. Τα τελευταία χρόνια, η μείζονα απειλή κατά της ασφαλούς διέλευσης των εμπορικών πλοίων και των τάνκερ από τα στενά είναι η θαλάσσια πειρατεία, κυρίως από Σομαλούς πειρατές που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή (το 2010, στην ευρύτερη περιοχή του Κόλπου του Άντεν και ανατολικά των σομαλικών ακτών πραγματοποιήθηκαν 219 απόπειρες, εκ των οποίων οι 49 ήσαν επιτυχείς). Για το λόγο αυτό, στον Κόλπο του Άντεν αλλά και ανατολικότερα έχουν αναπτυχθεί ναυτικές δυνάμεις της ΕΕ, των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ, της Κίνας, του Ιράν, της Ινδίας, κτλ, προκειμένου να διεξάγουν αντι-πειρατικές ναυτικές επιχειρήσεις προστασίας της διεθνούς ναυτιλίας. Οι εν λόγω επιχειρήσεις είχαν ως αποτέλεσμα τη δραστική μείωση του φαινομένου της θαλάσσιας πειρατείας εντός της Ερυθράς Θάλασσας και στην ευρύτερη περιοχή των στενών Bab al-Mandab, αλλά αυξήθηκαν τα περιστατικά πειρατειών στην Αραβική Θάλασσα και στον Ινδικό Ωκεανό.

Εκτός από τη Σομαλία, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται έλλειμμα εσωτερικής ασφάλειας και στην Υεμένη. Το γεγονός αυτό αναμένεται να επηρεάσει την ασφαλή διέλευση των εμπορικών πλοίων από τα στενά Bab al-Mandab, αλλά και από τη θαλάσσια περιοχή νότια της ακτογραμμής της Υεμένης. Οι μελλοντικές εξελίξεις στην περιοχή έχουν άμεση σχέση με την κατάσταση ασφάλειας στην ευρύτερη χερσαία και θαλάσσια περιοχή, ειδικά αν συνυπολογισθεί ότι εκατοντάδες Σομαλοί διέρχονται ετησίως στην Υεμένη (170.000 τις δύο τελευταίες δεκαετίες, ενώ, σήμερα, υπολογίζονται σε περισσότερους από 190.000) και ότι η επιχειρησιακή δυνατότητα των ενόπλων δυνάμεων της Υεμένης στα νότια παράλια της χώρας είναι εξαιρετικά περιορισμένη και εκτιμάται ότι θα περιορισθεί περαιτέρω.[6]

Στην παρούσα φάση, η Al-Qaeda εκμεταλλεύεται το έλλειμμα ασφάλειας της Υεμένης και διευρύνει τη δραστηριότητά της. Μάλιστα, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης ασφάλειας, καθώς στις 12 Δεκεμβρίου 2011, ένα ηγετικό στέλεχος της Al-Qaeda in the Arabian Peninsula (AQAP) κήρυξε ιερό πόλεμο (Jihad) κατά των σιιτών Houthi της βορειοδυτικής Υεμένης.

Επίπεδο απειλής κατά της ναυτιλίας

Οι μακρόχρονες απειλές σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη «αραβική άνοιξη» στην Αίγυπτο, τη Σαουδική Αραβία και την Υεμένη δημιουργούν μείζονα ερωτήματα για τη μελλοντική ασφάλεια των θαλάσσιων μεταφορών, ειδικά στις αυξημένης τρωτότητας θαλάσσιες περιοχές στρατηγικής σημασίας. Βραχυ-μεσοπρόθεσμα, εκτιμάται ότι:

- ✓ Η λειτουργία της διώρυγας του Σουέζ και του ενεργειακού αγωγού SUMED είναι πιθανό να απειληθούν από τρομοκρατική ενέργεια ή από απεργίες των Αιγυπτιακών εργατών, ειδικά αν σημειωθούν νέες εξεγέρσεις λόγω δυσαρέσκειας του αιγυπτιακού λαού για τις πολιτικές επιλογές του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου. Λόγω της αυξημένης παρουσίας τρομοκρατικών στοιχείων στη χερσόνησο του Σινά, η

- διεξαγωγή τρομοκρατικής ενέργειας κατά των θαλάσσιων μεταφορικών μέσων που πλέουν στα βόρεια της Ερυθράς Θάλασσας είναι περιορισμένη αλλά όχι μηδενική.
- ✓ Τα στενά του Hormuz είναι πιθανόν να απειληθούν εξαιτίας μιας πιθανής έναρξης εχθροπραξιών μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν, ειδικά μετά τις εξεγέρσεις των σιιτών, που υποστηρίζονται από τους Ιρανούς στις χώρες της αραβικής χερσονήσου. Εχθροπραξίες είναι πιθανόν να σημειωθούν και μεταξύ Ισραήλ ή/και ΗΠΑ με το Ιράν, κυρίως λόγω της ανάπτυξης του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος. Επιπρόσθετα, στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή νότια των στενών είναι βέβαιη η συνέχιση των φαινομένων θαλάσσιας πειρατείας, ενώ εντός του Περσικού Κόλπου και πλησίον των εκατέρωθεν ακτογραμμών είναι πιθανή η διεξαγωγή τρομοκρατικής ενέργειας.
  - ✓ Στα στενά Bab al-Mandab, η πιθανότητα εκδήλωση τρομοκρατικής ενέργειας κατά εμπορικών πλοίων αυξάνεται σημαντικά, λόγω του διαρκώς αυξανόμενου ελλείμματος εσωτερικής ασφάλειας στην Υεμένη και την αύξηση της δραστηριότητας της AQAP. Επιπρόσθετα, νότια των στενών θα συνεχισθεί η θαλάσσια πειρατεία από Σομαλούς πειρατές, που ίσως σε κάποιες περιπτώσεις συνεργασθούν με την AQAP.

[1] Ehud Yaari and Normand St. Pierre, THE WASIGHTON INSTITUTE, *"Sinai: The New Frontier of Conflict?"*, November 20, 2011

[2] DEBKAfile Exclusive Report, *"Israeli air traffic to Eilat menaced by Hamas-Bedouin missiles from Sinai"*, December 10, 2011

[3] Alaa Shahine and Alaric Nightingale, Bloomberg, *"Suez Canal Ships, Pipelines Were Plotters' Targets"*, July 9, 2009

[4] David Stamp, Reuters, *"Iran army declines comment on MP's Hormuz exercise remarks"*, December 12, 2011

[5] Ali Khajavi (member of the Strategic Planning Department of Iran's Ministry of Petroleum), EKEM's Observatory for European Energy Policy, *"UAE Crude Pipeline to Downgrade Role of Strait of Hormuz"*, September 9, 2010

[6] Βασίλης Γιαννακόπουλος, Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, *«Ανεξέλεγκτη η κατάσταση στην Υεμένη»*, 2 Μαΐου 2011